NN 103/2021 (24.9.2021.), Standard za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj

MINISTARSTVO KULTURE I MEDIJA

1834

Na temelju članka 12. stavka 2. podstavka 1. Zakona o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti (»Narodne novine«, broj 17/19 i 98/19), uz prethodno mišljenje Hrvatskoga knjižničnog vijeća, ministrica kulture i medija donosi

STANDARD

ZA NARODNE KNJIŽNICE U REPUBLICI HRVATSKOJ

I. OPĆE ODREDBE

Predmet Standarda

Članak 1.

Ovim Standardom uređuju se minimalni uvjeti za obavljanje djelatnosti narodnih knjižnica te utvrđuju stručni kriteriji i mjerila za promicanje kvalitete knjižnične djelatnosti uvažavajući ciljeve i zadaće narodnih knjižnica koji su utvrđeni Manifestom za narodne knjižnice Organizacije Ujedinjenih naroda za obrazovanje, znanost i kulturu i drugim smjernicama Međunarodne federacije knjižničarskih društava i ustanova koje se odnose na narodne knjižnice.

Namjena Standarda

Članak 2.

(1) Ovaj Standard namijenjen je:

– osnivačima i tijelima upravnog nadzora kod osnivanja novih te praćenja i vrednovanja kvalitete postojećih knjižnica obuhvaćenih ovim Standardom

– ugovornim stranama kod sklapanja ugovora o pružanju knjižničnih usluga

– matičnim knjižnicama kod utvrđivanja uvjeta za osnivanje i prestanak rada narodnih knjižnica te za stručni nadzor, planiranje, koordiniranje i unapređivanje djelatnosti knjižnica obuhvaćenih ovim Standardom, njihovo međusobno povezivanje te uključivanje u knjižnični sustav Republike Hrvatske

– narodnim knjižnicama kao alat za njihovu samoevaluaciju i razvoj djelatnosti.

(2) Narodne knjižnice su dužne pridržavati se odredbi ovog Standarda, a njihovi osnivači dužni su osiguravati nužne uvjete za osnivanje, optimalan rad i kontinuirani razvoj knjižnica te dostizanje mjerila ovog Standarda.

(3) Na knjižnicu koja obavlja funkcije više vrsta knjižnica ovaj Standard primjenjuje se na djelatnost narodne knjižnice.

II. ZADAĆE I DJELATNOST NARODNIH KNJIŽNICA

Zadaće narodnih knjižnica

Članak 3.

(1) Narodne knjižnice mogu biti općinske ili gradske i kulturna su i informacijska središta za stanovnike područja na kojemu djeluju, a pojedine narodne knjižnice imaju i funkciju županijske matične knjižnice.

(2) Narodna knjižnica:

– osigurava pristup znanju, informacijama, cjeloživotnom učenju i djelima pisanog stvaralaštva svim članovima lokalne i/ili regionalne zajednice kojoj je namijenjena

– pruža knjižnične usluge i osigurava građu na različitim medijima i u virtualnom pristupu kako bi zadovoljila kulturne, obrazovne i informacijske potrebe te potrebe za osobnim razvojem, uključujući razonodu i slobodno vrijeme, kako pojedinca tako i cjelokupne zajednice u kojoj djeluje

– ima važnu ulogu u poticanju i promicanju čitanja te razvoju i izgradnji demokratskog društva, omogućujući pristup širokom i raznolikom spektru znanja, ideja i mišljenja.

Djelatnost narodnih knjižnica

Članak 4.

(1) Opseg usluga koje knjižnica uspostavlja ovisi o veličini knjižnice i zajednice unutar koje djeluje, a svaka narodna knjižnica treba pružati minimalne knjižnične usluge koje uključuju:

– dostupnost korištenja knjižnične građe u slobodnom pristupu

– posudbu knjižnične građe

– informacijsko-referalne usluge

– pristup javno dostupnom knjižničnom katalogu na mreži

– pristup internetu i mrežnim izvorima informacija

– pristup bazama podataka

– korištenje računalne i informacijsko-komunikacijske opreme

– međuknjižničnu posudbu

– obrazovanje korisnika za korištenje knjižnice i knjižničnih usluga

– programe poticanja čitanja i razvoja čitateljske kulture

– programe informacijske i medijske pismenosti

– kulturno-animacijske i edukacijske programe i događanja

– pružanje obavijesti o radu knjižnice i knjižničnim uslugama u analognom i digitalnom obliku putem službenoga mrežnog mjesta knjižnice.

(2) Narodne knjižnice sudjeluju u izgradnji jedinstvenog knjižnično-informacijskog sustava na razini županija koji koordinira županijska matična razvojna služba.

(3) U obavljanju djelatnosti narodne knjižnice surađuju i koordiniraju svoj rad međusobno i s drugim knjižnicama u sklopu knjižničnog sustava Republike Hrvatske.

III. MREŽA NARODNIH KNJIŽNICA

Planiranje, razvoj i koordinacija

Članak 5.

(1) Županijska matična narodna knjižnica, unutar knjižničnog sustava Republike Hrvatske, obavlja poslove matične djelatnosti za narodne i školske knjižnice pripadajuće županije odnosno Grada Zagreba.

(2) Županijska matična narodna knjižnica treba zadovoljavati sve uvjete koje zadovoljava općinska/gradska knjižnica po pitanju prostora, opreme, knjižnične građe i stručnog osoblja uz posebne stručne uvjete propisane pravilnikom kojim se uređuje matična djelatnost knjižnica u Republici Hrvatskoj.

Tipovi narodnih knjižnica

Članak 6.

Prema broju stanovnika pojedinih općina i gradova u Republici Hrvatskoj narodne knjižnice svrstavaju se u sljedeće tipove prema veličini područja neovisno radi li se o samostalnim knjižnicama ili knjižnicama s ugovornom obvezom:

Tablica 1. Tipovi narodnih knjižnica

VIII. tip	za područje do 3000 stanovnika
VII. tip	za područje od 3001 do 10.000 stanovnika
VI. tip	za područje od 10.001 do 20.000 stanovnika
V. tip	za područje od 20.001 do 35.000 stanovnika
IV. tip	za područje od 35.001 do 60.000 stanovnika
III. tip	za područje od 60.001 do 100.000 stanovnika
II. tip	za područje od 100.001 do 250.000 stanovnika
I. tip	za područje s više od 250.000 stanovnika

Ustrojstveni oblici općinske/gradske knjižnice

Članak 7.

(1) Općinska/gradska knjižnica obavlja knjižničnu djelatnost za područje općine ili grada koji ju je osnovao.

(2) Općinska/gradska knjižnica može obavljati knjižničnu djelatnost na području drugih jedinica lokalne samouprave ako s njima ima zaključen ugovor o obavljanju djelatnosti narodne knjižnice.

(3) Općinska/gradska knjižnica prema potrebi, ovisno o demografskim, socijalnim i geografskim čimbenicima, organizira mrežu ustrojstvenih jedinica: područne knjižnice, ogranke, pokretne knjižnice, kao i druge organizacijske oblike na svom području.

(4) Općinska/gradska knjižnica iz stavka 3. ovog članka središnja je knjižnica.

(5) Općinska/gradska knjižnica koordinira knjižničnu djelatnosti u općini/gradu kako bi cijelo područje bilo obuhvaćeno knjižničnim uslugama te surađuje s tijelima lokalne i područne (regionalne) samouprave, drugim ustanovama, pravnim i fizičkim osobama.

(6) Općinska/gradska knjižnica treba imati odjele za sve dobne skupine korisnika sukladno organizaciji zbirki i vrstama usluga koje nudi, i to odjel za odrasle, odjel za djecu, odjel za mlade, čitaonicu (studijska čitaonica, čitaonica dnevnog tiska), zavičajnu zbirku, informacijsku službu s osiguranim pristupom mrežnim informacijskim izvorima, službu nabave i obrade knjižnične građe.

Područna knjižnica

Članak 8.

(1) Općinska/gradska knjižnica može ustanoviti područnu knjižnicu kao dio svoje mreže na vlastitom području ili području druge jedinice lokalne samouprave koja ima manje od 3000 stanovnika.

(2) Područna knjižnica ima odjel za odrasle, odjel za djecu, odjel za mlade, čitaonicu, informacijsku službu s osiguranim pristupom mrežnim informacijskim izvorima za korisnike, a može imati i službu nabave i obrade knjižnične građe ako te službe nisu centralizirane u središnjoj knjižnici.

Ogranak

Članak 9.

(1) Ogranak je ustrojstvena jedinica u mreži koju je ustanovila općinska/gradska knjižnica za obavljanje knjižnične djelatnosti za stanovnike pojedinih naselja ili naseljenih područja s najmanje 1500 stanovnika, udaljenih od središnje ili područne knjižnice ili drugog ogranka više od 2 kilometra.

(2) Ogranak se u pravilu može ustanoviti na području iste jedinice lokalne samouprave koja je osnivač općinske/gradske knjižnice.

(3) U ogranku su organizirane zbirke i usluge za djecu, mlade i odrasle.

(4) Ukoliko se pokaže potrebnim da općinska/gradska knjižnica, osim područne knjižnice, organizira ogranak ili drugi ustrojstveni odnosno organizacijski oblik na području druge jedinice lokalne samouprave, odnosi se uređuju ugovorom, uz suglasnost županijske matične razvojne službe.

Pokretna knjižnica

Članak 10.

Pokretna knjižnica organizira se kao privremeni ili stalni oblik knjižnične djelatnosti u malim i razasutim naseljima te u rubnim i gusto naseljenim područjima većih gradova u kojima nema uvjeta za druge oblike djelovanja stacionarne narodne knjižnice.

Organizacijski oblici općinske/gradske knjižnice

Članak 11.

Organizacijski oblici mreže narodnih knjižnica (izdvojeni odjel, knjižnična stanica, knjižnični stacionar i ostali stalni ili povremeni oblici pružanja knjižnične usluge) ne predstavljaju ispunjenje zakonske obveze o osiguranju knjižnične usluge narodne knjižnice.

Izdvojeni odjel

Članak 12.

Izdvojeni odjel je organizacijska jedinica općinske/gradske knjižnice na drugoj lokaciji namijenjen pružanju knjižničnih usluga za pojedine vrste korisnika.

Knjižnična stanica

Članak 13.

(1) Knjižnična stanica ima fond od najmanje 1000 knjiga i druge građe koji gradska/općinska knjižnica, uz pisani sporazum, organizira i daje na korištenje u prostoru mjesnog odbora ili pravne osobe, a knjižničnu uslugu pruža knjižničar ili knjižničarski suradnik zaposlenik gradske/općinske knjižnice u određene dane, i to najmanje 5 sati tjedno.

(2) Fond knjižnične stanice mijenja se ili nadopunjuje iz fonda općinske/gradske knjižnice prema potrebi, a najmanje jednom godišnje.

Knjižnični stacionar

Članak 14.

(1) Knjižnični stacionar ima fond od najmanje 500 knjiga i druge knjižnične građe koji gradska/općinska knjižnica, uz pisani sporazum, ustupa na određeno vrijeme mjesnom odboru ili pravnoj osobi, a korisnike opslužuje volonter, zaposlenik te pravne osobe ili druga osoba osposobljena u matičnoj knjižnici za obavljanje poslova u knjižničnom stacionaru i to najmanje 2 sata tjedno.

(2) Fond knjižničnog stacionara mijenja se ili nadopunjuje iz fonda općinske/gradske knjižnice prema potrebi, a najmanje jednom godišnje.

Ostali stalni ili povremeni oblici pružanja usluga u mreži narodnih knjižnica

Članak 15.

Općinska/gradska narodna knjižnica može organizirati i druge povremene ili stalne oblike knjižničnih usluga u mreži narodnih knjižnica, kao što su usluge dostave knjižnične građe, usluge edukacije korisnika i druge knjižnične usluge za potrebe pojedinaca ili posebnih skupina korisnika.

IV. KNJIŽNIČNA GRAĐA I KNJIŽNIČNI FOND

Smjernice za izgradnju i upravljanje knjižničnim fondom

Članak 16.

(1) Narodna knjižnica treba imati pisane smjernice za izgradnju i upravljanje fondom koje definiraju svrhu, opseg i sadržaj knjižničnog fonda.

(2) Izgradnja knjižničnog fonda temelji se na stručnim načelima, načelu intelektualne slobode i prava jednakog pristupa informacijama za sve, sukladno javno objavljenim smjernicama za izgradnju i upravljanje fondom.

(3) Smjernice za izgradnju i upravljanje fondom revidiraju se svakih pet godina, a prema potrebi i ranije, te trebaju biti objavljene na mrežnom mjestu knjižnice.

Knjižnični fond

Članak 17.

(1) Knjižnični fond narodne knjižnice sadržajno je namijenjen svim dobnim skupinama građana, uvažavajući potrebe i raznolikost lokalne zajednice.

(2) Knjižnični fond narodne knjižnice sadrži analognu i digitalnu građu i organiziran je u zbirke.

(3) Sukladno potrebama posebnih skupina korisnika narodna knjižnica treba osigurati pristup didaktičkim igračkama, društvenim igrama i specijaliziranoj knjižničnoj građi (zvučnim knjigama, knjigama s uvećanim tiskom, građi laganoj za čitanje i dr.).

Početni knjižnični fond

Članak 18.

(1) Početni fond knjižnice i/ili njezinih ustrojstvenih jedinica u osnivanju treba sadržavati najmanje jednu knjigu u analognom obliku po stanovniku područja za koje se osniva.

(2) Preporučeni minimalan broj knjiga i serijskih publikacija u analognom i/ili digitalnom obliku narodne knjižnice po stanovniku je:

Tablica 2. Minimalan broj knjiga i naslova serijskih publikacija po stanovniku

Tip knjižnice (prema broju stanovnika)	**Broj svezaka knjiga**	**Broj naslova serijskih publikacija**
VIII. tip (do 3000)	3	5
VII. tip (od 3001 do 10.000)	3	10
VI. tip (od 10.001 do 20.000)	2,5	25
V. tip (od 20.001 do 35.000)	2	35

IV. tip (od 35.001 do 60.000)	2	45 + 2 naslova na stranom jeziku
III. tip (od 60.001 do 100.000)	1,5	55 + 3 naslova na stranom jeziku
II. tip (od 100.001 do 250.000)	1,5	70 + 5 naslova na stranom jeziku
I. tip (više od 250.000)	1	70 + 5 naslova na stranom jeziku

(3) Županijska matična knjižnica treba imati fond od najmanje 1 knjige u analognom obliku po stanovniku županije kako bi se zadovoljile potrebe županijske knjižnične mreže.

(4) Digitalna građa dostupna putem mrežnih izvora i pohranjena na vanjskim mrežnim poslužiteljima izuzima se prilikom izračuna minimalnog broja knjiga i serijskih publikacija u fondu.

Struktura knjižnog fonda

Članak 19.

(1) U odnosu na ukupan broj jedinica, knjižni fond općinske/gradske narodne knjižnice u pravilu treba sadržavati 65 % beletristike, 35 % stručne, znanstvene i popularno-znanstvene literature, od koje najmanje 1 % čini referentna građa.

(2) Knjižni fond županijske matične knjižnice u pravilu treba sadržavati 55 % beletristike, 45 % stručne, znanstvene i popularno znanstvene literature, od koje najmanje 1 % čini referentna građa.

(3) U odnosu na dobnu strukturu korisnika, ukupan fond narodne knjižnice treba sadržavati najmanje 25 % knjižne građe za djecu i mlade.

(4) U knjižnom fondu treba biti zastupljena i građa na stranim jezicima (beletristika, popularno-znanstvena djela, literatura za djecu), uključujući i građu na jezicima pripadnika nacionalnih manjina i etničkih zajednica ako ih na području općine/grada živi više od 1500 stanovnika.

(5) Građa na stranim jezicima može činiti do 10 % ukupnog knjižnog fonda, osim u dvojezičnim lokalnim zajednicama i knjižnicama koje imaju funkciju središnjih knjižnica nacionalnih manjina.

Neknjižna građa

Članak 20.

(1) Narodne knjižnice u svom fondu trebaju imati didaktičke igračke i društvene igre te zvučnu, vizualnu i elektroničku građu prilagođenu potrebama svih vrsta korisnika i nabavnoj politici knjižnice.

(2) Zastupljenost ostalih vrsta građe (notna građa, rukopisi, grafička građa, kartografska građa, mikrooblici, višević sna građa, umjetnička djela, sitni tisak i slično) u fondu narodne knjižnice ovisi o nabavnoj politici svake pojedine knjižnice.

Knjižnične zbirke

Članak 21.

(1) Županijska matična knjižnica treba imati zavičajnu zbirku.

(2) Radi stvaranja županijske zavičajne zbirke županijske matične knjižnice primaju obvezni primjerak građe na području županije.

(3) Općinska/gradska knjižnica treba imati zavičajnu zbirku te druge zbirke ovisno o potrebama korisnika.

(4) Digitalne zbirke narodnih knjižnica izgrađuju se sukladno odredbama pravilnika koji uređuje obvezni primjerak i standarda za digitalne knjižnice te su dio Hrvatske digitalne knjižnice.

Nabava knjižnične građe

Članak 22.

(1) Na temelju smjernica za izgradnju i upravljanje fondom narodna knjižnica donosi pisani godišnji plan nabave koji treba sadržavati vrstu, količinu i planirani financijski trošak za knjižničnu građu koja će se nabavljati.

(2) Plan nabave knjižnične građe u općinskim/gradskim knjižnicama s više ustrojstvenih i organizacijskih oblika koordinira središnja knjižnica mreže.

(3) Prosječan standard godišnje prinove građe putem kupnje na 1.000 stanovnika iznosi najmanje 200 knjiga i 10 jedinica neknjižne i ostale građe.

Obrada knjižnične građe

Članak 23.

(1) Obrada knjižnične građe temelji se na domaćim i međunarodnim stručnim pravilima i normama.